

KADINLARA KARŞI HER BİÇİMİYLE AYRIMCILIĞIN ORTADAN KALDIRILMASI SÖZLEŞMESİNİN SEÇMELİ PROTOKOLÜ

(BM Genel Kurulunun 06/10/1999 tarih ve 54/4 sayılı kararıyla kabul edilip 10/12/1999'da imzaya açılmış ve 22/12/2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir)¹

¹ “Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesinin Seçmeli Protokolü” (“KKAOKS/SP”) (“*Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*”), Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 06/10/1999 tarih ve 54/4 sayılı kararıyla kabul edilmiş, 10/12/1999’da imzaya açılmış ve (md.16/I) hükmü uyarınca 22/12/2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye “KKAOKS/SP”e 08/09/2000 tarihinde imza koymuştur ve iki yıl kadar bir süre geçtikten sonra, 30/07/2002 tarih ve 4770 sayılı “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine İlişkin İhtiyari Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun” çıkartılmıştır, (RG, 02/08/2002, s.24834). Bu işlemin ardından Bakanlar Kurulunun 26/08/2002 tarih ve 2002/4703 sayılı olup bu Protokolün onaylanması kararlaştırılmış ve bu Karara ekli olarak Sözleşmenin Türkçe resmi çevirisi ve İngilizce orijinal metni yayımlanmıştır, (RG, 18/09/2002, s.24880). Türkiye onay belgesini 29/10/2002 tarihinde depo etmiştir ve bu Protokol Türkiye bakımından 29/01/2003 tarihinden itibaren yürürlük kazanmıştır.

“KKAOKS/SP”nün Türkçe resmi çevirisinin başlığı ve ilgili maddeleri, tıpkı bu belgenin dayanağı olan Sözleşmenin başlığında ve ilgili maddelerinde yapılan hatada olduğu gibi, sorunludur. Zira, başlıkta kullanılan sözcük “Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi” şeklindedir. Fark edileceği üzere, orijinal metinde kullanılan sözcük “*Elimination*”, yani “Ortadan Kaldırılması” şeklinde olup, “*Prevention*” yani “Önlenmesi” değildir. Bu, önemli bir terminolojik farklılıktır.

“KKAOKS/SP”nün tarafımızdan yapılmış Türkçe çevirisi daha önceki çeşitli derlemelerimizde yayımlanmıştı. Bunların kronolojik olarak en yakın tarihli ikisine işaret ediyoruz. Gözden geçirilmiş, dipnotları ve açıklamalar eklenmiş Türkçe çevirisi ve İngilizce metni için bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **İnsan Hakları Belgeleri/Human Rights Instruments/Cilt V**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, sf.65-79 (Türkçe), sf.471-479 (İngilizce). Daha yakın tarihli olarak bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Usul**

Bu Protokole Taraf Devletler,

Birleşmiş Milletler Şartının, temel insan haklarına, kişi olarak bireyin onur ve değerine ve erkeklerin ve kadınların haklar bakımından eşitliğine olan inancı yeniden teyit ettiğini kaydederek,

Keza, Evrensel İnsan Hakları Bildirisinin², bütün insanların özgür ve onur/(haysiyet) ve haklar bakımından eşit doğdukları ve herkesin, cinsiyete dayalı farklılık³ dahil olmak üzere, hiçbir türde farklılık gözetilmeksizin bu Bildiride düzenlenen bütün haklara ve özgürlüklere sahip olduklarını ilan ettiğini de kaydederek,

Hukuku Mevzuatı: 1. Kitap (Açıklamalı – Karşılaştırmalı) Birleşmiş Milletler Belgeleri, Legal Yayıncılık, İstanbul, Mart 2006, sf.315-324. Burada yukarıda verdiğimiz metin, önceki çevirilerimizin gözden geçirilmiş, bazı düzeltmeler yapılmış ve yeni dipnotları eklenmiş halidir.

“**KKAOKS/SP**” hakkında bilgi için bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, Legal Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2007 (Genişletilmiş 6. Baskı), sf.577-587.

² “**KKAOKS/SP**”nın Başlangıç bölümünün ikinci paragrafında göndermesi yapılan “**Evrensel İnsan Hakları Bildirisi**” (“*Universal Declaration of Human Rights*”), BM Genel Kurulunun 10/12/1948 tarih ve 217 A (III) sayılı kararıyla kabul ve ilan edilmiştir “**EİHB**”nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derlemede yer verilmiştir.

³ **KKAOKS/SP**’nin Başlangıç bölümünün ikinci paragrafında geçen “cinsiyete dayalı farklılık dahil olmak üzere” ve “hiçbir türde farklılık gözetilmeksizin” (“*distinction*”, “*without distinction*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride, “cinsiyete dayalı ayırım dahil, hiçbir ayırıma tabi tutulmaksızın” şeklinde ifade edilmiştir. Hatırlatalım ki, Başlangıç bölümünün 3. ve 4. paragraflarında geçen (“*discrimination*”) sözcüğünün Türkçe doğru karşılığı “ayırımcılık” olduğundan, 2. paragraftaki (“*distinction*”) sözcüğünün “ayırım” şeklinde çevrilmesi, bu iki sözcük arasındaki farklılığın silikleşmesine yol açmaktadır. Bu düşünceyle biz, hem bu Protokolün dayanağı olan Sözleşmede hem de diğer belgelerde yaptığımız gibi, bu Protokolün çevirisinde de (“*distinction*”) sözcüğünü “farklılık” ve (“*discrimination*”) sözcüğünü “ayırımcılık” şeklinde çevirmeyi yeğledik.

Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin⁴ ve diğer uluslararası insan hakları belgelerinin, cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasakladığını yeniden hatırlatarak,

Taraf Devletlerin kadınlara karşı her biçimdeki ayrımcılığı mahkum/(telin) ettikleri ve uygun bütün yöntemleri/(araçları) kullanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına⁵ yönelik bir siyaseti takip etmek hususunda mutabakata

⁴ “KKAOKS/SP”nin Başlangıç bölümünün üçüncü paragrafında geçen “*International Covenants on Human Rights*” ibaresi, BM “MSHS” (“*International Covenant on Civil and Political Rights*”) ile “ESKHS”nin (“*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*”) her ikisini birden kastettiğinden, anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla “Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi” şeklinde çevirdik. Her iki Sözleşmenin başlığındaki terimin “*Convention*” değil, “*Covenant*” olduğuna dikkati çekelim. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku doktrininde de “*International Covenants on Human Rights*” ibaresi bu iki sözleşmeyi belirtmek üzere kullanılmaktadır. Başka deyişle, bu terimlerle anlatılmak istenen, genel olarak, BM’nin insan haklarına ilişkin sözleşmeleri değil ve fakat spesifik olarak belirttiğimiz iki sözleşmedir. Dolayısıyla anılan ibarenin doğru anlaşılmasını sağlamak için, burada verdiğimiz şekilde bir açıklama getirilmesi yahut da çevirinin anılan sözleşmelerin tam adlarının verilmesi yoluyla yapılması zorunlu gözükmemektedir. Ekleyelim ki, anılan ibare başka belgelerde de geçmektedir. Örnek olsun, 18/12/1979 tarihli “**Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi**”nin Başlangıç bölümünün üçüncü paragrafında, 20/11/1989 tarihli BM “**Çocuk Hakları Sözleşmesi**”nin Başlangıç bölümünün üçüncü paragrafında, 19/12/2008 tarihli “**Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin Seçmeli Protokolü**”nin Başlangıç bölümünün üçüncü paragrafında yahut 07/11/1967 tarihli “**Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisi**”nin Başlangıç bölümünün dördüncü paragrafında, 25/11/1981 tarihli “**Din ya da İnanca Dayanan Her Biçimiyle Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisi**”nin Başlangıç bölümünün ikinci paragrafında, 18/12/1992 tarihli “**Ulusal ya da Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirisi**”nin Başlangıç bölümünün sekizinci paragrafında da aynı terimler geçmektedir. Bu dipnotta anılan tüm belgelerin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirilerine bu derleme içinde yer verilmiştir.

⁵ “KKAOKS/SP”nin Başlangıç bölümünün dördüncü paragrafında geçen “ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik” ve “...Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi” ibarelerindeki “ortadan kaldırma” (“*elimination*”)

vardıkları Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesini (“Sözleşme”)⁶ de hatırlatarak,

Bütün insan haklarından ve temel özgürlüklerden kadınların tam ve eşit olarak yararlanmalarını temin etme ve bu hakların ve özgürlüklerin ihlallerini önlemek üzere etkili tasarrufta bulunma/(eyleme geçme) hususlarındaki kararlılıklarını yeniden teyit ederek,

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmışlardır:

Madde 1

Bu Protokole Taraf bir Devlet (“Taraf Devlet”), Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması⁷ Komitesinin (“Komite”), Madde 2 uyarınca sunulan başvuruları alma ve inceleme yetkisini tanır.

Madde 2

Başvurular, bir Taraf Devletin yargı yetkisine tabi bireyler ya da birey grupları tarafından⁸ yahut bunların/(bireylerin ya da birey gruplarının)

sözcükleri, Türkçe resmi çeviride “ayrımcılığın önlenmesi” ve “Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” şeklinde geçmektedir. Hatalı çeviridir. Yukarıda, Protokolün başlığında da aynı hatanın yapıldığına değinilmişti.

⁶ “KKAOKS/SP”nin Başlangıç bölümünün dördüncü paragrafında göndermesi yapılan “Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi” (“KKAOKS”) (“*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*”), BM Genel Kurulunun 18/12/1979 tarih ve 34/180 sayılı kararıyla kabul edilmiş ve 03/09/1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir. “KKAOKS”nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derlemede yer verilmiştir.

⁷ “KKAOKS/SP” (md.1)’de geçen “Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi” ibaresi, Türkçe resmi çeviride hatalı olarak “Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi” şeklinde çevrilmiştir.

⁸ “KKAOKS/SP” (md.2)’de geçen “Başvurular, bir Taraf Devletin yargı yetkisine tabi bireyler ya da birey grupları tarafından...” (“*Communications may be submitted by or on behalf of individuals or groups of individuals, under the jurisdiction of a State Party*”) ibaresindeki “yargı yetkisine tabi” (“*under the*

namına, Sözleşmede düzenlenen haklardan herhangi birinin o Taraf Devletçe ihlali sonucu mağdur olduğu iddia edilerek yapılabilir. Bir başvuru bireyler ya da birey grupları namına yapılmış olduğu takdirde, başvuru, onların/(namına başvurdularının) rızası olmaksızın tasarrufta bulunmasını haklı kılan nedenleri göstermedikçe, başvuru, onların/(namına başvuru olanların) rızasıyla yapılacaktır.

Madde 3

Başvurular yazılı olarak ve başvuru kişinin kimliği belirsiz olmayacak şekilde yapılacaktır. Sözleşmenin Tarafı bir Devlet olsa da bu Protokole taraf olmayan bir Devlete ilişkin bulunan hiçbir başvuru, Komite tarafından alınmayacaktır/(kabul edilmeyecektir).

Madde 4

1. Komite, bir başvuruyu, bu tür hukuk yollarının uygulanmasının makul olmayan ölçüde uzadığı/(geciktirdiği) yahut etkin bir giderim sağlamasının olası bulunmadığı haller hariç, elverişli bütün iç hukuk

jurisdiction”) sözcükleri önem taşımaktadır. Bu ibare, Türkçe resmi çeviride “Taraf Devletin yargılama yetkisi altında bulunan” şeklinde ifade edilmiştir. Bu şekildeki resmi çeviri, aynı kalıbın önceki bir dizi başka sözleşmede alenen hatalı çevirileri dikkate alındığında, bir anlamda düzeltme, yanlıştan dönme olarak görülebilir.

Bununla birlikte, Türkçe resmi çeviri, özellikle konuya yabancı olanlar bakımından yanlış anlamaya elverişli mahiyettedir. Şu nedenle. Bu Protokol dahil, bölgesel ve uluslararası bütün insan hakları sözleşmelerinde, bireysel şikayet başvuru kişinin, bu başvuruyu yapması için sözleşmeye/protokole Taraf bir Devletin “yargılama yetkisi altında bulunma” şartı aranmaz. Aranan biricik koşul, mağdurun, aleyhine başvurduğu ilgili Taraf Devletin yargı yetkisine tabi olduğu sırada şikayete konu ihlalin gerçekleşmiş olmasıdır. Diğer söyleyişle, mağdurun, şikayet başvurusunu yaparken, ilgili o Taraf Devletin “yargılama yetkisi altında bulunması” zorunlu değildir. Örneğin, ihlal sonrasında oradan ayrılmış olsa bile şikayet başvurusunda bulunabilir. Dolayısıyla, gerek bizim çevirimizdeki “bir Taraf Devletin yargı yetkisine tabi bireyler” gerekse Türkçe resmi çevirideki “Taraf Devletin yargılama yetkisi altında bulunan” ibarelerini, üstte verdiğimiz açıklama ışığında okumak gerekir.

yollarının⁹ tüketildiği hususunu soruşturup netleştirmedikçe incelemeyecektir.

2. Komite, aşağıdaki hallerde bir başvurunun kabul edilemez olduğunu duyuracaktır:

- (a) Aynı meselenin, Komite tarafından hali hazırda incelenmiş ya da bir başka uluslararası soruşturma ya da çözüme kavuşturma usulü çerçevesinde incelenmiş yahut incelenmekte olması;
- (b) Başvurunun Sözleşme hükümleriyle bağdaşmaz olması;
- (c) Başvurunun açıkça temelsiz olması ya da yeterli doğrulama/(ispat) unsurları taşımaması;
- (d) Başvurunun, bir başvuruda bulunma hakkının kötüye kullanımını teşkil etmesi;
- (e) Başvurusu konusu olguların, bu Protokolün ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe girmesi tarihinden sonra da devam etmiş olması hariç, ilgili Taraf Devlet bakımından bu Protokolün yürürlüğe girmesi tarihinden önce vuku bulmuş olması.

Madde 5

1. Başvurunun alınmasından sonra ve esasa ilişkin bir karar verilmeden önce olmak kaydıyla her zaman, Komite ilgili Taraf Devlete ivedilikle değerlendirmesi için, ileri sürülen ihlalin mağdur ya da mağdurlarının maruz kalması olası telafisi olanaksız zararlardan kaçınılması amacıyla gerekli olabilecek türdeki geçici önlemlerin bu Taraf Devletçe alınmasına dair bir talebini iletebilir.

2. Komitenin bu Madde paragraf 1 çerçevesindeki takdir yetkisini kullanması halinde bu tasarruf, başvurunun kabul edilebilirliğine ya da esasına ilişkin bir tespitle bulunulduğuna delalet etmeyecektir.¹⁰

⁹ “KKAOKS/SP” (md.4/1)’de geçen “elverişli bütün iç hukuk yolları” (“*all available domestic remedies*”) ibaresindeki “elverişli” terimi, Türkçe resmi çeviride “mevcut tüm iç hukuk yolları” şeklinde geçmektedir. Oysa, anılan “elverişli” (“*available*”) terimi, bu normun, yaşamsal önem taşıyan ve içtihatlarda özel bir işlev gören unsuruna karşılık gelmektedir. Bireysel şikayet başvurusu hakkının etkinleşmesinde rol oynayan anılan terimin resmi çeviride “mevcut” şeklinde karşılanması, terimin anlamını ve normun unsurunu yeterli biçimde yansıtmamaktadır.

Madde 6

1. Komite, bir başvuruyu ilgili Taraf Devlete iletmeksizin kabul edilemez bulmadıkça, ve (başvurucu) birey ya da bireylerin kimliklerinin o Taraf Devlete açıklanmasına rızaları bulunmadıkça, işbu Protokol çerçevesinde kendisine sunulmuş olan herhangi bir başvuruyu alenileştirmeme/(gizlilik) kaydıyla ilgili Taraf Devletin dikkatine sunacaktır.¹¹

¹⁰ “KKAOKS/SP” (md.5/1-2) hükümlerini karşılaştırınız, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 10/12/2008 tarih ve 63/117 sayılı kararıyla kabul edilip, 24/09/2009 tarihinde imzaya açılan fakat Kasım 2009 tarihi itibarıyla henüz yürürlüğe girmemiş olan “**Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin Seçmeli Protokolü**” (“ESKHS/SP”) (“*Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*”) (md.5/1-2) hükümleri. “ESKHS/SP”nün tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derleme içinde yer verilmiştir.

¹¹ “KKAOKS/SP” (md.6/1) hükmünün orijinali şöyledir: “*Unless the Committee considers a communication inadmissible without reference to the State Party concerned, and provided that the individual or individuals consent to the disclosure of their identity to that State Party, the Committee shall bring any communication submitted to it under the present Protocol confidentially to the attention of the State Party concerned.*” Anılan hükmün Türkçe resmi çevirisi ise şöyledir: “Başvurunun ilgili Taraf Devlete atıf yapılmaksızın Komite tarafından kabul edilemez bulunması hali dışında ve birey ya da bireylerin kimliklerinin sözkonusu Taraf Devlete açıklanmasına rıza göstermeleri koşuluyla, Komite bu Protokol çerçevesinde kendisine yapılmış her başvuruyu ilgili Taraf Devletin dikkatine gizli olarak sunacaktır.”

Türkçe resmi çeviride bazı hatalar bulunmaktadır. *Birincisi*, resmi çevirideki “Başvurunun ilgili Taraf Devlete atıf yapılmaksızın” ifadesinde geçen “atıf yapılmaksızın” ibaresi, anlaşılan o ki, “*without reference to*” karşılığında kullanılmıştır. Burada “atıf yapma” söz konusu değildir; esasen atıf yapılacak bir konu da bulunmamaktadır. Kast edilen, başvuru hakkında görüşlerini almak üzere başvuruyu ilgili Taraf Devlete “iletmek” ya da “göndermek”tir. *İkincisi*, resmi çeviride hükmün sonunda “Taraf Devletin dikkatine gizli olarak sunacaktır” ifadesine yer verilmiştir. Oysa burada kast edilen “gizli olarak sunma” değil; “alenileştirmeme/(gizlilik) esasına tabi olma” kaydıyla sunmadır. Hükmün temel amacı, kimliğinin açıklanacağı endişesiyle başvurmadan çekinmesi olasılığı karşısında, başvurucuya (aslında burada daha isabetli ifade, başvurunun her şartta bizzat mağdur olmayabileceği dikkate alınarak,

2. Başvuruyu/(başvuruya ilişkin iletiyi) alan Taraf Devlet, meseleyi ve, eğer varsa, o Taraf Devlet tarafından işletilmiş/(sağlanmış) olabilecek hukuk yolunu/(giderimi)¹² aydınlatan yazılı açıklamalarını yahut beyanlarını Komiteye altı ay içinde sunacaktır.¹³

Madde 7

1. Komite, işbu Protokol çerçevesinde aldığı başvuruları, bunlara ilişkin bilgilerin ilgili taraflara iletilmiş olması koşuluyla, bireyler ya da birey grupları tarafından yahut onlar namına ve ilgili Taraf Devlet tarafından kendisine sağlanan bütün bilgilerin ışığında inceleyecektir.

2. Komite, işbu Protokol çerçevesindeki başvuruları incelerken kapalı oturumlar yapacaktır.¹⁴

3. Bir başvurunun incelenmesinin ardından, Komite başvuruya ilişkin görüşlerini, eğer varsa tavsiyeleri ile birlikte olarak, ilgili taraflara iletacaktır.

4. Taraf Devlet, Komitenin görüşlerini, (ve) eğer varsa bununla birlikte ilettiği tavsiyelerini gerektiği biçimde dikkate alacak ve Komitenin görüşleri ve tavsiyeleri ışığında gerçekleştirdiği herhangi bir tasarrufa ilişkin bilgi sağlanması dahil olmak üzere, Komiteye altı ay içinde yazılı bir cevap sunacaktır.

5.¹⁵ Komite, Taraf Devleti, Komitenin görüşleri ya da eğer varsa tavsiyeleri¹⁶ üzerine almış olduğu herhangi bir önlem hakkındaki ilave

başvurucudan ziyade, “kadın mağdur” olmalıdır) kimliğinin saklı tutulacağı, yani alenileştirilmeyeceği güvencesini vermektir.

¹² “KKAOKS/SP” (md.6/2)’de geçen “ve, eğer varsa, o Taraf Devlet tarafından işletilmiş/(sağlanmış) olabilecek hukuk yolunu/(giderimi)” (“*and the remedy, if any, that may have been provided by that State Party*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “ve varsa almış olduğu düzeltici önlemleri” şeklinde çevrilmiştir.

¹³ “KKAOKS/SP” (md.6/1-2) hükümlerini karşılaştırınız, 10/12/2008 tarihli “ESKHS/SP” (md.6/1-2) hükümleri.

¹⁴ “KKAOKS/SP” (md.7/1-2) hükümlerini karşılaştırınız, 10/12/2008 tarihli “ESKHS/SP” (md.8/1-2) hükümleri.

¹⁵ “KKAOKS/SP” (md.7/3-5) hükümlerini karşılaştırınız, 10/12/2008 tarihli “ESKHS/SP” (md.9/1-3) hükümleri.

bilgileri, bu bilgilerin, Komite tarafından gerekli/(uygun) görüldüğü şekilde, söz konusu Taraf Devletin Sözleşme Madde 18 çerçevesindeki müteakip raporları içinde sunulması da dahil olmak üzere, sunmaya davet edebilir.¹⁷

Madde 8

1. Komite, Sözleşmede düzenlenen hakların bir Taraf Devlet tarafından ağır/(ciddi) ve sistemli biçimde ihlal edildiğine dair güvenilir bilgi alırsa, Taraf Devleti bu bilginin incelenmesinde işbirliği yapmaya ve bu

¹⁶ “KKAOKS/SP” (md.7/5)’te geçen “görüşleri ya da eğer varsa tavsiyeleri” (“its views or recommendations, if any,”) ibaresindeki “ya da” sözcüğü, Türkçe resmi çeviride “ve” olarak çevrilmiştir.

¹⁷ “KKAOKS/SP” (md.7/5)’te geçen “... ilave bilgileri, bu bilgilerin, Komite tarafından gerekli/(uygun) görüldüğü şekilde, söz konusu Taraf Devletin Sözleşme Madde 18 çerçevesindeki müteakip raporları içinde sunulması da dahil olmak üzere, sunmaya davet edebilir” (“including as deemed appropriate by the Committee, in the State Party’s subsequent reports under article 18 of the Convention”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “Sözleşmenin 18. Maddesi uyarınca Taraf Devletçe hazırlanan müteakip raporlardaki bilgiler de dahil olmak üzere, ilave bilgi sunmaya davet edebilir” şeklinde çevrilmiştir.

Resmi çevirideki “müteakip raporlardaki bilgiler de dahil olmak üzere, ilave bilgi sunmaya davet edebilir” ifadesi, orijinal hükme tam uymamaktadır. Söz konusu olan, “müteakip raporlardaki bilgiler” değil, bu bilgilerin “müteakip raporlarda” da sunulabilmesi imkanındır. Başka deyişle, maddenin amacı, Komitenin talebine bağlı olarak Taraf Devletçe iletilecek “ilave bilginin”, “ayrı bir rapor” şeklinde olabileceği gibi, Sözleşmenin öngördüğü denetim usullerinden bir diğeri olan “rapor sunma usulü” çerçevesinde sunacak olduğu raporlar içinde bu hususa da yer vermek suretiyle Komiteye sunulabilmesini düzenlemektir.

Dolayısıyla bu madde önemli birkaç hususu öngörmektedir. *Birincisi*, Komitenin görüşlerinin/tavsiyelerinin ne ölçüde yerine getirildiğini takip etmek amacıyla Komiteye, Taraf Devletten ek bilgi sunmasını talep etme yetkisi tanınmaktadır. *İkincisi*, bu ek bilgi sunumunun aracı “rapor”dur. *Üçüncüsü*, Taraf Devletin “ek bilgi” için sunacağı rapor, bağımsız, yani tek başına bu konuya özgülenmiş bir rapor olabileceği gibi; herhalde bu usulün işletilmesini kolaylaştırmak için, Sözleşmede öngörülen “rapor usulü” ekseninde sunulacak olan rapor da bu amaçla kullanılabilir. Bu husustaki takdir, Komiteye bırakılmıştır.

amaçla anılan bilgiye ilişkin olarak görüşlerini/(gözlemlerini) sunmaya davet edecektir.

2. Komite, ilgili Taraf Devletçe sunulmuş olabilecek gözlemlerin yanı sıra, kendisine sağlanan başkaca herhangi bir güvenilir bilgiyi dikkate alarak¹⁸, üyelerinden birini ya da daha fazlasını bir araştırma/(soruşturma) (“*an inquiry*”) yürütmekle ve ivedi biçimde Komiteye rapor sunmakla görevlendirebilir. Buna karar verildiğinde ve o Taraf Devletin de rızası olduğunda, bu araştırma/(soruşturma) o Taraf Devletin ülkesine yapılacak bir ziyareti de içerebilir.

3. Bu tür bir araştırma/(soruşturma) ile elde edilen bulguların incelenmesinden sonra, Komite bu bulguları, her türlü yorumları ve tavsiyeleri¹⁹ ile birlikte ilgili Taraf Devlete iletecektir.

¹⁸ “KKAOKS/SP” (md.8/2)’de geçen “Komite, ilgili Taraf Devletçe sunulmuş olabilecek gözlemlerin yanı sıra, kendisine sağlanan başkaca herhangi bir güvenilir bilgiyi dikkate alarak” (“*Taking into account any observations that may have been submitted by the State Party concerned as well as any other reliable information available to it*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “Komite, ilgili Taraf Devletçe sunulabilecek her türlü gözlemi ve ekinde bulunan diğer güvenilir bilgileri gözönüne alarak” şeklinde ifade edilmiştir. Resmi çevirideki “ve ekinde bulunan” sözcükleri orijinal metne uymamaktadır. Üstelik tamamen farklı bir anlama da yol açmaktadır. Zira, “ve ekinde bulunan” ibaresi, cümlemin başına, yani “Taraf Devletin gözlemlerine” bağlantı kurmaktadır. Oysa hükmün düzenlediği, Komitenin, (i) Taraf Devletin görüşlerini ve (ii) bunlar dışındaki “diğer güvenilir bilgiyi” dikkate alacağı hususudur. Hatırlatalım ki, (md.8/2)’de geçen “diğer güvenilir bilgi”; (md.8/1)’de anılan bilgidir. Dolayısıyla, bunun Taraf Devletçe Komiteye sunulan gözlemlerine ekli bilgi ile alakası bulunmamaktadır. O halde, resmi çevirinin tam tersine, burada birbirinden ayrı iki bilgi kümesinin Komite tarafından değerlendirilmesi düzenlenmiştir.

¹⁹ “KKAOKS/SP” (md.8/3)’te geçen “yorumları ve tavsiyeleri” (“*any comments and recommendations*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “her türlü görüş ve tavsiyeleri” şeklinde çevrilmiştir. Dolayısıyla “*comments*” sözcüğü resmi çeviride “görüş” olarak geçmektedir. Buradaki sorun, bir üstteki (md.7) hükmünde geçen “*views or recommendations*” sözcüklerinin de “görüşler ve tavsiyeler” olarak çevrilmiş olmasıdır. Görüldüğü üzere, Sözleşme yapıcı, (md.7)’de “*views*” ve (md.8)’de ise “*comments*” sözcüklerine yer vermiştir. Ekleyelim ki, (md.8/4)’te tekrar “*comments*” sözcüğü geçmektedir ve Türkçe resmi çeviride anılan sözcük bu kez, doğru olarak, “yorum” şeklinde çevrilmiştir. Dolayısıyla, aynı maddenin birbirini izleyen iki bendindeki aynı sözcük, resmi çeviride farklı sözcüklerle ifade edilmiştir.

4. İlgili Taraf Devlet, Komite tarafından iletilen bulguların, yorumların ve tavsiyelerin alınmasından itibaren altı ay içinde, kendi gözlemlerini Komiteye sunacaktır.

5. Bu tür bir araştırma/(soruşturma) alenileştirmeme/(gizlilik) esasına tabi olarak yürütülecek²⁰ ve işlemlerin her aşamasında Taraf Devletin işbirliği aranacaktır.²¹

Madde 9

1. Komite, ilgili Taraf Devleti, işbu Protokol Madde 8 çerçevesinde yürütülen bir araştırma/(soruşturma) üzerine almış bulunduğu önlemlerin ayrıntılarını Sözleşme Madde 18 çerçevesindeki kendi raporuna dahil etmeye davet edebilir.²²

2. Komite, gerekirse, Madde 8/4'te anılan altı aylık sürenin bitiminden sonra²³, ilgili Taraf Devleti bu tür bir araştırma/(soruşturma) üzerine aldığı önlemler hakkında kendisini bilgilendirmeye davet edebilir.²⁴

²⁰ “KKAOKS/SP” (md.8/5)’te geçen “Bu tür bir araştırma alenileştirmeme/(gizlilik) esasına tabi olarak yürütülecek” (“*Such an inquiry shall be conducted confidentially*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “Bu tür bir araştırma gizlilik içinde yürütülecek” şeklinde çevrilmiştir. Bu çeviri, yanlış anlamaya elverişli niteliktedir. Çünkü Maddede düzenlenen husus, araştırmanın “gizli kapaklı” yürütülmesi değil; yürütülecek araştırma sürecinde “alenileştirmeme” esasına uygun tasarrufta bulunulacağıdır.

²¹ “KKAOKS/SP” (md.8/1-5) hükümlerini karşılaştırınız, 10/12/2008 tarihli “ESKHS/SP” (md.11/1-5) hükümleri.

²² “KKAOKS/SP” (md.9/1) hükmünü karşılaştırınız, 10/12/2008 tarihli “ESKHS/SP” (md.11/7) hükmü.

²³ “KKAOKS/SP” (md.9/2)’de geçen “altı aylık sürenin bitiminden sonra” (“*after the end of the period of six months*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride, “sonra” sözcüğü atlanarak “altı aylık sürenin bitiminde” şeklinde çevrilmiştir.

²⁴ “KKAOKS/SP” (md.9/2) hükmünü karşılaştırınız 10/12/2008 tarihli “ESKHS/SP” (md.12/1) hükmü.

Madde 10

1. Her Taraf Devlet, işbu Protokolün imzalanması ya da onaylanması zamanında ya da bu Protokole katılırken, Komitenin Madde 8 ve 9’da düzenlenen yetkisini tanımadığını beyan edebilir.

2. Bu Maddenin 1. paragrafı uyarınca bir beyanda bulunan herhangi bir Taraf Devlet, bu beyanını, Genel Sekretere bildirimde bulunmak suretiyle her zaman geri çekebilir.²⁵

Madde 11

Bir Taraf Devlet, kendi yargı yetkisine tabi²⁶ bireylerin işbu Protokol uyarınca Komiteye başvurmalarından/(Komiteyle iletişim kurmalarından) ötürü kötü muameleye yahut yıldırmaya/(sindirmeye) maruz bırakılmamalarını temin etmek üzere uygun/(gerekli) bütün önlemleri alacaktır.²⁷

Madde 12

Komite, işbu Protokol çerçevesindeki faaliyetlerinin bir özetini, Sözleşme Madde 21 çerçevesinde hazırlayacağı yıllık raporuna dahil edecektir.²⁸

Madde 13

Her Taraf Devlet, Sözleşmenin ve işbu Protokolün yaygın/(geniş) biçimde bilinmesini/(öğrenilmesini) ve alenileşmesini/(kamuya mal olmasını) sağlamayı ve Komitenin, özellikle o Taraf Devleti ilgilendiren

²⁵ “KKAOKS/SP” (md.10/2) hükmünü karşılaştırınız, 10/12/2008 tarihli “ESKHS/SP” (md.11/8) hükmü.

²⁶ “KKAOKS/SP” (md.11)’de geçen “kendi yargı yetkisine tabi” (“*under its jurisdiction*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “yetkisi altında bulunan” şeklinde çevrilmiştir.

²⁷ “KKAOKS/SP” (md.11) hükmünü karşılaştırınız, 10/12/2008 tarihli “ESKHS/SP” (md.13) hükmü.

²⁸ “KKAOKS/SP” (md.12) hükmünü karşılaştırınız, 10/12/2008 tarihli “ESKHS/SP” (md.15) hükmü.

konularda olmak üzere, görüşleri ve tavsiyeleri hakkındaki bilgiye ulaşılmasını/(bilginin edinilmesini) kolaylaştırmayı taahhüt eder.²⁹

Madde 14

Komite, işbu Protokol ile kendisine verilen görevleri/(işlevleri) yerine getirirken takip edeceği kendi usul kurallarını hazırlayacaktır.

Madde 15

1. İşbu Protokol, Sözleşmeyi imzalamış, onaylamış ya da Sözleşmeye katılmış bulunan herhangi bir Devlet tarafından imzalanmaya açık olacaktır.

2. İşbu Protokol, Sözleşmeyi onaylamış ya da Sözleşmeye katılmış bulunan herhangi bir Devlet tarafından onaylanmaya tabi olacaktır. Onay belgeleri, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilecektir.³⁰

3. İşbu Protokol, Sözleşmeyi onaylamış ya da Sözleşmeye katılmış bulunan herhangi bir Devlet tarafından katılmaya açık olacaktır.

4. (Protokole) Katılma, katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilmesiyle yürürlük kazanacaktır.

Madde 16

1. İşbu Protokol, onuncu onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilmesi tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

²⁹ “KKAOKS/SP” (md.13) hükmünü karşılaştırınız, 10/12/2008 tarihli “ESKHS/SP” (md.16) hükmü.

³⁰ “KKAOKS/SP” (md.15/2)’nin “Onay belgeleri, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilecektir” (“*Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations*”) şeklindeki ikinci cümlesi, Türkçe resmi çeviride “Onay belgeleri, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterince saklanacaktır” olarak çevrilmiştir. Oysa hüküm, onay belgesinin sadece saklama merciini değil ve fakat bundan önce, belgenin teslim merciini düzenlemektedir.

2. Yürürlüğe girmesinden sonra işbu Protokolü onaylayan ya da katılan her bir Devlet bakımından bu Protokol, kendi onay ya da katılma belgesini depo etmesi tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 17

İşbu Protokole hiçbir çekince konulmasına izin verilmeyecektir.

Madde 18

1. Herhangi bir Taraf Devlet, işbu Protokolde bir değişiklik yapılması teklifinde bulunabilir ve bu teklifi Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine verebilir.³¹ Genel Sekreter bunun üzerine, herhangi bir değişiklik teklifini, bu teklifin değerlendirilmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler konferansı toplanmasını isteyip istemedikleri hususunda kendisini bilgilendirmelerine dair bir taleple birlikte, Taraf Devletlere iletecektir.³² Taraf Devletlerin en az üçte birinin böyle bir konferansın

³¹ “KKAOKS/SP” (md.18/1)’in “Herhangi bir Taraf Devlet, işbu Protokolde bir değişiklik yapılması teklifinde bulunabilir ve bu teklifi Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine verebilir” (“Any State Party may propose an amendment to the present Protocol and file it with the Secretary-General of the United Nations”) şeklindeki birinci cümlesi, Türkçe resmi çeviride “Herhangi bir Taraf Devlet, işbu Protokole değişiklik ve bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine iletebilir” şeklinde geçmektedir. Bir kez “Protokole” sözcüğü “Protokolde” olmalıdır. Ancak daha önemlisi, resmi çeviride geçen “işbu Protokol(d)e değişiklik” sözcüklerinden sonra gelmesi gereken ve bizim çevirimizle “yapılması teklifinde bulunabilir” ibaresi düşmüştür. Bu hata, büyük olasılıkla, metnin Resmi Gazetede yayımı aşamasında gerçekleşmiş olsa da, yetkili makamlara düşen sorumluluk, anılan maddeye ilişkin düzeltmenin Resmi Gazetede yayımlanmasını sağlamaktır.

³² “KKAOKS/SP” (md.18/1)’in ikinci cümlesinin orijinali şöyledir: “The Secretary-General shall thereupon communicate any proposed amendments to the States Parties with a request that they notify her or him whether they favour a conference of States Parties for the purpose of considering and voting on the proposal”. Bu cümle Türkçe resmi çeviride, “Bunun üzerine Genel Sekreter, değişiklik önerilerini bu Protokole taraf diğer Devletlere ilerek bu önerilerin incelenmesini ve oylanması amacıyla bir konferans düzenlenmesini destekleyip desteklemediklerini bildirmelerini talep eder” şeklinde ifade edilmiştir. Dizgi hataları bir yana, resmi çevirinin aynen buraya aktarılan ikinci cümle metni, hükmün orijinali ile uyumlu değildir.

toplanmasından yana olması durumunda, Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler himayesinde bu konferansı toplayacaktır. Bu konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen herhangi bir değişiklik, onaylanmak üzere Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulacaktır.³³

2. Değişiklikler, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylandığı ve işbu Protokole Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kendi anayasal usullerine uygun olarak kabul edildiğinde yürürlüğe girecektir.

3. Değişiklikler yürürlüğe girdiğinde, bunlar, değişiklikleri kabul etmiş olan Taraf Devletler bakımından bağlayıcı olacaktır; diğer Taraf Devletler (ise), işbu Protokolün hükümleri ve kabul etmiş bulundukları herhangi bir daha önceki değişiklik ile bağlı kalmaya devam ederler.

Madde 19

1. Herhangi bir Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği yazılı bildirim ile işbu Protokol ile bağlı oluşunu her zaman feshedebilir. Fesih, (fesih ihbar) bildirimin(in) Genel Sekreter tarafından alındığı tarihten altı ay sonra yürürlük/(işlerlik) kazanacaktır.

2. Fesih, feshin yürürlük kazanma tarihinden önce Madde 2 çerçevesinde sunulmuş herhangi bir başvuruya yahut Madde 8 çerçevesinde başlatılmış herhangi bir araştırmaya/(soruşturmaya) işbu Protokol hükümlerinin uygulanmasının sürmesine hâlel getirmeyecektir.

Madde 20

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, aşağıdaki hususlarda bütün Devletleri bilgilendirecektir:

(a) İşbu Protokol çerçevesindeki imzalar, onaylar ve katılmalar;

³³ “KKAOKS/SP” (md.18/1)’in 4. ve sonuncu cümlesinin orijinalinde geçen “Any amendment adopted by a majority of the States Parties present and voting at the conference” ibaresi, Türkçe resmi çeviride “Konferansa katılan ve oylamada hazır bulunan Taraf Devletlerin oy çokluğuyla kabul edilen” şeklinde ifade edilmekle orijinal metne tam uymamaktadır.

- (b) İşbu Protokolün ve Madde 18 çerçevesinde yapılan herhangi bir değişikliğin yürürlüğe giriş tarihi;
- (c) Madde 19 çerçevesindeki herhangi bir fesih.

Madde 21

1. İşbu Protokolün eşit derecede geçerli olan Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri, Birleşmiş Milletler arşivlerinde depo edilecektir.
2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, işbu Protokolün onaylı örneklerini, Sözleşme Madde 25'te anılan bütün Devletlere iletacaktır.